

4. Романюк В. В. Деякі особливості допиту неповнолітнього підозрюваного у кримінальному провадженні. *Право і безпека*. 2016. № 4. URL: <http://oaji.net/articles/2017/2258-1486121189.pdf>

5. Рогатинська Н. З., Мудрак Р. М. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи. *Право і суспільство*. 2014. № 5-2. URL: http://Pis_2014_5.2_74.pdf

С.О. Сорока

доцент кафедри КПП

Навчально-наукового інституту права, психології та інноваційної освіти

НУ «Львівська політехніка»

кандидат юридичних наук, доцент

ЗАСАДА ПУБЛІЧНОСТІ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ст. 1 Конституції України проголошує Україну правовою державою, в якій одним із головних завдань є створення реального та діючого механізму захисту прав, свобод і охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб. Для цього державою утворюються спеціальні органи (правоохоронні), основним призначенням яких є охорона права від посягань, порушень, зловживань. Обов'язковою умовою ефективного функціонування правоохоронних органів, виконання ними покладених на них законом функцій, дотримання посадовими і службовими особами цих органів законності, забезпечення реалізації прав та свобод людини і громадянина є чітка правова регламентація їх діяльності.

В першу чергу діяльність цих органів регламентується Конституцією України як Основним Законом держави. Відповідно до ст. 8 Основного Закону, в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Отже, засади діяльності правоохоронних органів, які закріплюються в нормативно-правових актах що регулюють їх діяльність, повинні відповідати конституційним положенням, це стосується і засади публічності, оскільки реалізація наданих цим органам повноважень відбувається в інтересах усього суспільства, тобто носить не приватний, а публічний характер. Будучи закріпленим у Конституції, принцип публічності особливо повно відтворює взаємовідносини особи і держави. В його основі лежить прагнення законодавця покласти саме на державу одну з найбільш важливих функцій – охорону правопорядку.

Так, відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини, їх гарантія визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави. У ст. 21 зазначено, що усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Відповідно до п.2 ч.1 ст.129 Конституції України однією із основних засад судочинства є забезпечення доведеності вини.

Кримінальним процесуальним кодексом (далі КПК) України 2012 р., на відміну від КПК України 1960 р. передбачено Главу 2 Засади кримінального провадження. У ч.1 ст. 7 КПК України зазначено, що зміст та форма кримінального провадження повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження. Главою 2 КПК України передбачено 22 засади кримінального провадження.

Виокремлення в КПК України 2012 р. Глави 2, є дуже важливим, оскільки загальні засади кримінального провадження – це визначальні, фундаментальні, імперативні положення щодо закономірностей і найбільш суттєвих властивостей кримінального процесу, які обумовлюють їх значення як засобу для захисту прав і свобод людини і громадянина, а також для врегулювання діяльності органів та посадових осіб. Ст. 25 КПК України передбачено засаду публічності, де зазначено, що прокурор, слідчий, зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення (за виключенням випадків, коли кримінальне провадження може бути розпочате лише на підставі заяви потерпілого) або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а

також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила.

Таким чином, обов'язок слідчого, прокурора розпочати досудове розслідування у формі досудового слідства (стосовно злочинів) чи у формі дізнання (стосовно кримінальних проступків), вжити під час нього всіх необхідних заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила, стосується переважної більшості кримінальних правопорушень. Обвинувачення у них має публічний характер і здійснюється від імені держави. Отже, у кримінальному процесі надається перевага публічності і це пояснюється тим, що у кримінально-процесуальній формі знаходять свою реалізацію норми кримінального права, які прийняті з метою охорони і захисту суспільства від суспільно-небезпечних посягань. Держава не може стояти осторонь того, що порушуються встановлені нею ж кримінально карані заборони – вчиняються злочини [2, с. 8]. Отже, засада публічності у кримінальному процесі реалізується в тому, що реакція держави на вчинення кримінального правопорушення проявляється у формі державного осуду, а саме: уповноважені державні органи (органи досудового розслідування, прокурор) у більшості випадків незалежно від волевиявлення громадян приймають рішення і розпочинають досудове розслідування, оскільки в загальному, держава не може повністю ігнорувати інтереси суспільства, яке в силу необхідності відновлення порушеного правопорядку, завжди вимагатиме з'ясування істини і покарання винного. В іншому разі ніхто не зможе бути захищений від злочинного посягання у майбутньому.

Однак, доцільно зазначити, що КПК України 2012 року звужив публічну складову, при тому розширено процесуальні права учасників кримінального провадження, надано і забезпечено можливість розпорядження ними. Так, дію засади публічності звужено за рахунок передбачення можливості широкого застосування у кримінальному провадженні угод між потерпілим та обвинуваченим. На нашу думку, таке запровадження є доцільним, оскільки підвищується захист прав потерпілого, а саме щодо відшкодування шкоди, завданої злочинцем. Проте, при укладенні угод у кримінальному провадженні не виключається застосування до злочинця державного осуду. Слід також зазначити, що угоди про примирення не можуть бути укладені у провадженнях щодо тяжких і особливо тяжких злочинів, що зумовлене необхідністю у цих випадках захистити інтереси суспільства. Реалізація ж підозрюваним, обвинуваченим диспозитивного права на укладення угоди про визнання винуватості забезпечити собі певні «пільги», наприклад: виключення із обвинувального акта окремих епізодів обвинувачення; більш м'яку кваліфікацію злочину і сприяє процесуальній економії.

Також, дію засади публічності звужено і за рахунок розширення інституту кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. КПК України 2012 року значно розширив коло випадків здійснення кримінального провадження у формі приватного обвинувачення. Приватне обвинувачення – одна із форм обвинувачення в кримінальному процесі, що передбачає притягнення особи, винної у вчиненні кримінального правопорушення до кримінальної відповідальності не інакше як за скаргою потерпілого. Отже, якщо злочинцем завдано шкоду приватним інтересам, законодавець надав можливість потерпілому на власний розсуд вирішити питання – звертатись йому до держави за захистом порушеного права, чи ні [2, с. 9].

Публічність судочинства – це загальноправова засада, яка зобов'язує державу, її органи, посадових та службових осіб визнавати, дотримуватися, захищати як найвищу цінність права і свободи людини, визнавати, дотримуватись та захищати інтереси держави, громадських об'єднань, соціальних та етнічних груп за обов'язками служби, всупереч можливим будь-яким діям і волевиявленням, які мають інші цілі [1].

Отже, значне звуження або ігнорування публічної складової може призвести до зниження ефективності кримінально-процесуальної діяльності і держава зможе втратити дієвий інструмент контролю над злочинністю, що призведе до зниження рівня захисту прав і законних інтересів громадян. Однак, побудова кримінального процесу лише на основі публічності також неможлива, оскільки значне посилення публічної складової може призвести до набуття кримінальним-процесуальною діяльністю репресивного характеру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малярєнко В.Т. Про публічність і диспозитивність у кримінальному судочинстві України та їх значення URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/21F75EA2D8EAED69C2257AF4003AD3DF?OpenDocumen](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/21F75EA2D8EAED69C2257AF4003AD3DF?OpenDocumen).
2. Нор В.Т. Публічність і диспозитивність у кримінальному процесі України: суть, пріоритети, взаємодія, сфера дії / В.Т. Нор // Закон і бізнес. – 2004. – № 47-48. – С. 7-12